

У. В. В.
236

Како се чита

БИЛАНС

од проф.
Т. ХУБЕРА
—
превео
Марко В. Ђорђевић

БЕОГРАД

Штампа Ч. Стефановића преко од „Руског Цара“

1905

ID = 216475916

Лука Ћеловић

БЕОГРАД

Luka Ćelović

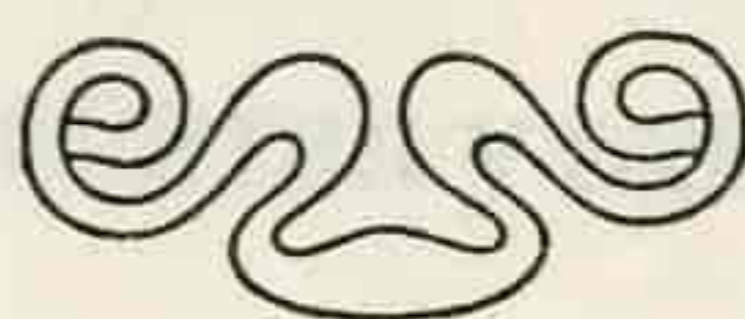
БЕОГРАД

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
45747

G. B. 6
236

Како се чита

БИЛАНС

од проф.
Т. ХУБЕРА

превео
Марко В. Ћорђевић

БЕОГРАД

Штампа Ч. Стефановића преко од „Руског Цара“

1905

Универзитет
Београд
Лукса Селовић
Београд

КАКО СЕ ПИТА

БЕЛДАНС

Универзитет
Т. К. СЕЛОВА
Београд

1905
1905

Универзитет
Београд

суме једна испод друге, да се сабирају или одузимају. Свако од ових страна које леже једна

1.000.000.—	1.000.000.—
1.000.000.—	1.000.000.—

I.

Реч биланс потиче од латинске речи „bis“ (два пута) и „lanx“ (тас од теразија) и значило би: „два теразиска таса“. Према томе могло би се рећи да је биланс што и теразије; али не треба замишљати праве теразије којим се мере разне ствари, већ ово су теразије за мерење односно упоређивање имовине и дуговања једне установе, друштва, трговине и т. д. ради изналажења праве имовине у једном одређеном за то времену. Није потребно говорити колико је важно да члан управног и надзорног одбора разуме биланс. — Исто то важи за акционара па и сваког оног који жели да шпекулира са акцијама.

Да бисмо објаснили како је постао и како се гради биланс почнимо са најпростијим случајем. Узмимо као пример да је основано акционарско друштво са капиталом од дин. 1.000.000. — Капитал овај нека је подељен на 5000 подпуно уплаћених акција. Први биланс овога друштва изгледао би овако:

Б И Л А Н С I.

Готовина . . . . . 1.000.000.—	Капитал у акцијама 1.000.000.—
--------------------------------	--------------------------------

На овај се начин изједначује и једна и друга страна биланса. У случају да је друштво имало какве добити, једна страна била би мања за онолико колика је та добит а то ћемо видети из даљег примера. Ако узмемо да је друштво зарадило 80.000. дин. биланс би изгледао овако:

Б И Л А Н С II.

Готовина . . . . . 1.080.000.	Капитал у акцијама . . . . . 1.000.000.—
<u>1.080.000.</u>	Добит . . . . . 80.000.—
	<u>1.080.000.—</u>

Пошто је десна страна за 80.000 мања то значи да је добит толика била и дописујући ову, обе се стране изједначавају. У

случају да је друштво изгубило 80.000 дин. биланс би тада изгледао овако:

Б И Л А Н С III.

Готовина	920.000.—	Капитал у акцијама	1.000.000.—
Губитак	80.000.—		
	<u>1.000.000.—</u>		<u>1.000.000.—</u>

Из ових се примера види да капитал у акцијама остаје стално непромењен, и да би се биланс изравњао, губитак је морао доћи на леву страну.

Главно је да разликујемо имовину од дуговања или што се научним именом назива *Активу* (Aktiva) од *Пасиве* (Passiva). Ако Активу умањимо за онолико колико износи Пасива, добићемо чисту имовину у којој је и капитал подељен на акције. По одбитку овога капитала добијамо укупну добит која је постигнута у току нашег рада а до дана када биланс правимо. Ово напред речено можемо наћи и у попису (Inventar-y), који служи као основ за грађење биланса, јер „без пописа нема ни биланса“. За горе изнесени пример попис би изгледао:

1. Актива
  2. Пасива
- то је имовина са којом друштво ради.
- 3 Чиста имовина = капитал у акцијама и добит или штета.
- Друштвена имовина = чиста имовина.
- или

Актива мање Пасива = капитал у акцијама више добит.

Пример:

Актива друштвена износи дин. 1.480 000.—

Пасива „ „ „ 400 000.—

Чиста имовина дин. 1.880.000.—

што би се могло представити и билансом овако:

Б И Л А Н С IV.

Актива	1.480.000.—	Капитал у акцијама	1.000.000.—
мање Пасива	400.000.—	Добит	80.000.—
	<u>1.080.000.—</u>		<u>1.080.000.—</u>

Овако вођен биланс одговарао би природи ствари ма да је и ово прави биланс, пошто биланс није ништа друго до, попис

у другчијем облику, и у попису је допуштено да се стављају суме једна испод друге, да се сабирају или одузимају. Али биланс треба да водимо у облику рачуна (конта) и за то узимамо две стране које леже једна према другој.

Б И Л А Н С V.

I Актива	1.480.000.—	II Пасива	400.000.—
		III Уложено	
		капитал у акцијама	1.000.000.—
		IV Добит	80.000.—
	<u>1.480.000.—</u>		<u>1.480.000.—</u>

Ово је једини начин који се у двојном књиговодству употребљава за грађење биланса, а од колике је важности биланс, може се закључити већ из тога што га многи називају главом књиговодства.

II Излишне ствари у билансу

Често биланс садржи излишне ствари, које сметају и збуњују, с тога их треба избегавати. Многи акционари добивају под именом биланса, само препис из главне књиге Рачуна изравнања и Рачуна добит и штете. По овоме се не могу тако лако оријентисати као кад би добили извод биланса према слици биланса V где је логички представљена имовина према уделу акционара и према добит и штети. Тај биланс V садржи сва поменута четири елемената. Дакле треба тражити биланс, а не рачун и зато треба са биланса уклонити све оно што има рачун, као речи: дугује, потражује, од рачуна и т. д. пошто биланс нити коме дугује нити потражује.

III Актива и Пасива

Означавање стране биланса са *дугује и потражује*, многи су у последње време заменили изразом *актива и пасива* те су тиме из једне грешке пали у другу. Пошто се биланс води у облику рачуна, то пасива као и капитал у акцијама долазе на десну страну, и ако то није друштвени дуг, јер кад би друштво пало под стечај ни један акционар не би могао друштво да тужи за своје акције. Исто би тако добит дошла у Пасиву и ако то није друштвени дуг. Један се део добити дели на акционаре (дивиденда) а други се одваја за резервни фонд. Колико ће се сваке године одвајати за резервни фонд предвиђено је штатутима. Узмимо за пример да је од добити према билансу V одвојено 20.000. дин. за стварање резервног фонда, тада ћемо имати:

Б И Л А Н С VI.

I Актива	1.500.000.	II Пасива:	400.000.
		III Уложено:	
		Капитал у акц. 1.000.000	
		Резервни фонд 20.000	1.020.000.
		IV Добит	80.000.
	<u>1.500.000.</u>		<u>1.500.000.</u>

Као што се из овога види, резервни фонд долази на десну страну, а према обичном грађењу биланса долази он у *Пасиву* и ако то није никакав друштвени дуг, већ само једна сума којом ће се покрити губитак ако би га у којој години било. То је исто као кад трговац један део готовине, који му је за рад непотребан, улаже у хартије од вредности и оставља у касу.

Покаже ли се при закључку књига штета, она ће доћи на леву страну биланса, дакле у *Активу*. Па зар је то наша имовина? Пошто пак резервни фонд долази десно а штета лево то ће се први смањити за толико, а буде ли штета прешла суму резервног фонда, овај неће више бити. Према самом закону, свако друштво мора да ствара резервни фонд а поред овога може и својеволјно стварати и други резервни фонд коме даје име ванредни, специјални и т. д. резервни фонд.

Често се пута деси да нека дивидендска признаница не буде исплаћена на време, те она долази у *Пасиву*, пошто друштво треба да исплати ту суму. Из овога до сада видимо да у *Активу* долазе ствари које немају никакву стварност, а у *Пасиву* се појављују ствари према којима смо дужници. Прво што ћемо наићи у *Пасиви*, то је капитал у акцијама, као да је то први и највећи друштвен дуг, за тим следује хипотека, дуг по облигацији, по меници, резервни фонд, неподигнуте дивиденде, одписи и т. д. све под *Пасиву*, с тога није чудо кад се неко нађе пред билансом и не разуме га јер су често тако испретуране ствари да то само они, који су у то посвећени могу разумети, а други, који чине већину врло ће мало што разумети. С тога је потребно што јасније изнети слику биланса да би га већина разумела а то би се постигло кад би акционарска друштва доносила своје билансе по једном истом шаблону, који би као најјаснији био.

Нарочито треба обратити пажњу на десну страну биланса где се находи: *Пасива, уложено и добит*, што је у билансу VII лепо изнесено, а то је исто у билансу V изнесено само не у тој опширности.

БИЛАНС VII

I Актива

Непокретност
 Машинерија
 Покретност
 Бурад
 Кола
 Готовина
 Менице
 Дужници и т. д.

II Пасива

Хипотеке
 Дуговање банкама
 „ „ лиферантима
 Менице у саобраћају
 Неподигнута камата
 „ „ дивиденда и т. д.

III Уложено

Капитал у акцијама
 Резервни фонд
 Ванредни резервни фонд и т. д.

IV Добит

Пренос добити из прошле године
 Чиста добит у току године.

IV Постанак биланса при закључку књига

Пошто смо у досадашњем излагању изнели како је постао биланс и какав му је спољашни облик, упознајмо се с њим боље. Дакле кад се из дневника, све што се у току једномесечног, полугодишњег или годишњег рада унесе у главну књигу, приступа се закључном књижењу и прављењу биланса. Да би нам ово јасније било морамо употребити таблицу на којој је шематички изнесен наш пример. Ради лакшег примера узећемо једну акционарску пивару која закључује своје рачуне полугодишње при чему смо узели округле суме ради олакшице у раду. Шема I представља збирни биланс, салдо биланс, инвентар (рачун изравнања) и добит и штету.

Збирни биланс. У колону са натписом „збирни биланс“ уноси се као што мало час рекосмо збир дуговања и потраживања сваког рачуна. Пошто се из дневника пренесу све позиције у главну књигу, први је корак дакле при прављењу биланса да се у колону под „збирни биланс“ преносе сви рачуни из главне књиге и то са целом сумом друговања и потраживања. Овај биланс показује како је се кретао наш капитал за време од последњег биланса до данас. Ово кретање показује или растење имовине као: примање у готовини, роби, меницама, сировини и т. д. или издавање имовине као нпр. издавањем готовине, робе, менице и т. д. Потом ваља сабрати и леву и десну страну збирног биланса. Како по двојном књиговодству збир дужника мора бити раван збиру повериоца, то ће нам ово бити контрола за тачно и добро књижење. Ако је дакле у „збирном билансу“ збир дуж-

ника — лево (дугује) раван збиру (поверилаца) — десно (потражује), може се приступити даљем раду. Осим тога „збирни биланс“ показује још и промет по разним рачунима.

Салдо биланс. Разлику између дуговања и потраживања појединих рачуна из прве колоне избацујемо потом у другу колону са надписом „салдо биланс“, тиме смо већ у неколико добили јаснију слику стања, јер нам сад рачуни баш показују колико који дугује, а колико потражује. Не треба се пак варати да се сума салдо биланса слаже са правим стањем дотичног предмета што је само случај код благајне, зграде машинерије и т. д. Али узмимо провизију, трошкове и т. д. у њима је салдо добит или штета, па да би то једно од другог одвојили, стварна ћемо салда пребацити у трећу колону, а добит и штету у четврту, о чему ћемо доцније опширније говорити. Сад пређимо на објашњење појединих рачуна у билансу.

1. „*Капитал у акцијама*“ појављује се увек на десну страну како код „збирног“ тако и код „салдо биланса“.

2. *Непокретност* на левој страни (дугује); ту долази све што смо за ову издали око набавке, поправке и т. д. а на десну страну (потражује) оно што смо од непокретности продали, поклонили и т. д. Наш пример нема ништа на десној страни.

3. *Машинерија, намештај, прибор, бурад, возарија* и т. д. код ових је рачуна исто што и код непокретности, само код возарије (вуча) стоји десно 500 дин. као штета, јер је један коњ угинуо.

4. *Благајна* показује лево примање дин. 854.000.—
десно издавање „ 850.000.—
у „салдо билансу“ остатак дин. 4.000.— као салдо дуговања, која се сума мора слагати са стварним стањем у благајни.

5. „*Банке*“ потражују од нас 110.000.—
а дугују за плаћено им до данас 10.000.—
потражују још од нас 100.000.—

6. *Дебитори*: (дужници) дугују нам 850.000.—
платили су до сада 720.000.—
остаје да дугују 130.000.—

7. *Кредитори*: (повериоци) лифџеранти који нам лифџерују сировину и др. за нашу фабрикацију, потражују 540.000.—
отплатили смо им 450.000.—
потражују од нас још 90.000.—

12. *Дубиоза.* Дубиоза су несигурна потраживања. Сума за коју се сматра да се наплати не може, или се одузима и сума која се може да наплатити ставља се у Активу. Или се у опште цела сума ставља у Активу; без обзира на сигурна и несигурна потраживања, а под једним рачуном *дубиозе* стављају се све сумњиве наплате у Пасиву. Овај други начин је бољи, јер се често пута наплати и оно шта је већ одписано, и та сума иде, у добит и штету и ако она није никаква добит. Добро је да се дубиоза мало повиси, јер ова може да служи као мала резерва.

Од нашег потраживања 130.000.— решено је да се на дубиозу одпише 15.000.— а до данас смо имали 1000. — дин. чистог губитка на дубиози.

13. *Пренос добити.* Збор акционара решио је да се извештај део добити из прошле године не дели, него да се пренесе у ову годину, и овај служи као резерва.

14. *Пиво и споредни производи.* За ово се воде засебни рачуни. У њима имамо вредност 130 000.— толико нас стаје, а при продаји добили смо 660.000.—

15. *Сировина, помоћни материјал и саобраћајна средства.* На страни дуговања стоји све што је потрошено при куповању као и трошкови око поправке. На страни потраживања стоје суме за које смо продавали или отуђивали.

16. *Одбитци* на овом рачуну стоји на дуговању све што смо издали на трошкове око бакшиша, поклона и т. д. а на десној је страни акс смо лифферантима што раније исплатили и за то одбили каса — сконт.

17. *Трошкови,* око водовода, поправке ит.д. то су трошкови који морају да се преносе на терет фабрикације да би ова за толико скупља била.

18. *Кирија и аренда.* У дуговање све што платимо за њу, а у потраживање све што смо примили на име ове.

У Значај месечног биланса

Многи не дају велике важности месечном или тако званом пробном билансу, којим се као што му само име каже тежи да изврши нека проба а то је: да ли је у главној књизи све тачно заведено. Неки се задовољавају правећи чешће пробни биланс на обичном парчету хартије и кад се увере да је главна књига у реду униште исти што је врло погрешно; јер овај треба редовно правити, свакога месеца и чувати га, пошто нам исти даје: *најбољи статистички материјал, слику о току посла у примању и издавању и преглед о кретању целокупног капитала једне уста-*

нове. Начин на који се помоћу пробног биланса изналази добит и штета изнећемо при крају опширније.

V Изналажење успеха у раду

На крају године „збирни биланс“ са „салдо билансом“ добија име „генерални биланс“ а заједно са инвентаром служи као основ за закључак књига и изналажење добити и штете. Овим долазимо на трећу колону са натписом „инвентар“ (шема I). Инвентар се састоји из *Активе и Пасиве*; у Пасиви се налази и Капитал у акцијама; Резервни фонд, Пренос добити из прошле године и т. д. и пошто то нису друштвени дугови то смо их за разлику од правих дуговања назначили црвеним мастилом. Суму добитка од 155.070.— још не знамо а то је главни задатак дуплог књиговодства и биланса а да би је нашли послужићемо се четвртом двојном колоном (добит и штета). Иста се налази употребљивањем суме салдо биланса са инвентаром.

1. Први губитак показује се код одписа.

Према салдо билансу одпис је био Дин. 264.000.—

У инвентару пак стоји . . . . . „ 317.430.—

Према томе отписато је на дан закључка Дин. 53.430.—

Ова сума мора бити специјализирана у рачуну добити и штете а у главном билансу.

2. Пренос добити не показује се у инвентару, већ се он као добит јавља у колони за добит.

3. За пиво и споредне производе салдо биланс показује већ вишак од Дин. 530.000.—

Томе додамо стање по инвентару „ 120.000.—

даје укупну добит Дин. 650.000.—

Овај рачун пива и споредних производа потребује још нарочитог објашњења, јер је неправилно да се стање које показује пиво и споредни производи као добит додаје вишку док се међутим исти овај вишак преноси на нов рачун (дугује „Рачуну Изравнања“). Исти случај долази и код послова робом и код фабричких послова. Конто ће изгледати овако:

П И В О (Р О Б А)

Р-ну Изравнања	Дин. 130.000	Од Р-на Разних особа	Дин. 660.000
Р-ну Добит и штете	„ 650.000	„ „ Изравнања	„ 120.000
	<u>Дин. 780.000</u>		<u>Дин. 780.000</u>
Р-ну Изравнања	Дин. 120.000.—		

Као што се из примера види на дуговање је само стављено стање од прошле године. Сви издатци на сировини и помоћни материјал, наднице и т. д. вођени су на нарочите рачуне. На против, на страни потражује појављује се укупна сума од дин. 660.000.—

Дакле првобитни је издатак био	Дин. 130.000.—
Остаје још на стоваришту	„ 120.000.—
Према томе први је издатак	Дин. 10.000.—
Продано је пак укупно за	„ 660.000.—
Даје као укупну добит	Дин. 650.000.—
4. Код сировине биланс показује издатак	Дин. 254.000.—
По инвентару остало је сировине за	„ 50.000.—
Према томе потрошено је свега	„ 204 000.—
5. Издали смо на помоћна средства око фабрикације (помоћне материје) као што се и из салдо биланса види, свега	Дин. 30.000.—
остаје још неупотребљено	„ 6.000.—
Потрошено у фабрикацији	Дин. 24.000.—
Укупан трошак на одржавање возарије	Дин. 14.800.—
према инвентару имамо још од исте у вредности	„ 2.500.—
свега утрошено	Дин. 12.300.—

Остали рачуни као: интерес, надница, провизија, трошак и т. д. показују добит или штету.

У нашем примеру, станарина и аренда показују добит од 33.400.—

Пошто смо на појединим рачунима изнашли добит и штету, тада ћемо потражити чисту добит, што се види из четврте колоне „Добит и штета“.

Прво се сабере актива и пасива па се добива да је пасива мања. Ако саберемо добитак и губитак добићемо такођер разлику, коју ћемо ставити на мању страну да би се изравњале обе стране. Ту исту разлику ставићемо у инвентар на мањој страни и на тај ће се начин изравњати збир дуговања и потраживања у инвентару; не буде ли то, значи да није тачно рађено. На овај смо начин изнашли чисту добит од дин. 155 070.— сад нам још остаје да направимо биланс у обичајној и прописаној слици што је представљено Шемом II.

VI Други саставни делови друштвене имовине и друштвеног дуговања

У нашем раду узели смо као пример једну акционарску пивару а основ за грађење биланса је исти за сва предузећа, ~~зајме нам са 95% и издају нам у готову 950.000. дин. а ми им издамо наше облигације у вредности од 1.000 000. што ћемо унети~~

само што разлика у предузећу повлачи за собом и малу разлику у грађењу биланса јер се до сад није пронашло једно опште правило по коме би све установе градиле своје билансе. С тога се не можемо упуштати у даље објашњење појединих ситница у билансу, већ ћемо сад прећи на објашњење појединих саставних делова Активе и Пасиве.

1. *Непотпуно уплаћене акције.* Често се пута дешава, да акције нису потпуно уплаћене и онда пошто се капитал у акцијама мора да јави у потпуној суми — као непроменљив — долази у Пасиву у виду друштвеног дуга, а сума која је уплаћена долази у Активу и сматра се као потраживање н. пр.

Оснива се акцион. друштво са капиталом од 6. милиона динара и акције су са 50% уплаћене. Према томе изгледао би биланс

Неуплаћене акције	30.00.000.	Капитал у акцијама	6.000 000
Готовина	3.000.000		
	<u>6.000.000</u>		<u>6.000.000</u>

2. *Издавање нових акција.* Ако неко друштво због развијеног свог посла налази потребу да увећа и свој капитал у акцијама, тада се издају нове акције и тиме се повишава број првобитних н. пр. од два милиона повиси на три милиона динара. У случају ако ове нове акције немају ничега изузетног од старих акција т. ј. да сопственици истих имају исто право, то ће у билансу капитал у акцијама само своју величину променити од 2 на 3 мил. дин.

У случају да би нове акције пак неко првенствено право у поређењу са старим акцијама имале тад се ове воде, за разлику од старих, под именом *приоритетне акције*. Добра је страна ових акција у томе, што се сопственицима њиховим исплаћује интерес пре но што се сопственицима старих (првобитних) акција дели дивиденда. Друго што се при ликвидацији друштва оне потпуно морају исплатити без обзира да ли ће што за старе акције остати за поделу.

3. *Облигације.* Редак је случај да друштво остаје стално при првобитном капиталу већ је често случај да га оно мора позајмљивати од других завода на меницу, хипотеку и т. д. случај са хипотекарним зајмом имамо и у нашем билансу, то је зајам коме као сигурност служи наше непокретно имање. Али има и других начина на који се може правити зајам а то је по облигацији н. пр. нама треба 1.000.000 дин. и ми издајемо облигације од по 1000 дин. 1000 комада. Повериоци, који нам дају зајам, **зајме нам са 95% и издају нам у готову 950.000. дин. а ми им издамо наше облигације у вредности од 1.000 000. што ћемо унети**

у Пасиву под *дуг по облигацији* 1.000.000.— дин. а за разлику у активу од 50.000.— дин. морали би неким рачуном назначити као дис ажију оно, што би ставили у активу.

4. *Кредитори.* Као што су хипотеке и облигације тако се исто и кредитори рачунају као саставни део нашег дуговања. И поред све воље да се не задужујемо ипак се не могу кредитори избећи. Врло би погрешно било, да се сума кредитора одузме од дебитора или обратно, па да се већи део стави у биланс тако, да се једно од тога двога изостави т. ј. мање а да се разлика стави.

5. *Менице.* Треба добро правити разлику између меница по којима ми дугујемо и по којима потражујемо. Прве долазе у Пасиву а друге у Активу.

Пређимо на Активу:

6. *Ефекти или хартије од вредности.* О њиховом стању стара се рачун ефеката и при билансирању они долазе у Активу са вредношћу коју тога дана имају.

7. *Страна монета.* Под страном монетом разумемо све стране новце које код нас не служе за законито средство плаћању, и подвргнуте су курсу. О њој се стара рачун стране монете и у билансу се ставља увек у Активу са вредношћу коју тога дана имају.

8. *Ломбарди.* Банке дају зајмове на утврђене рокове и као гаранцију добивају од дужника хартије од вредности. Ламбарди спадају у друштвену имовину и место им је у Активи.

9. *Авал.* Под именом авал разуме се наше јемство за другог. Главни дужници задужују се за јемчену суму а *рачун авала* одобрава се ова. Тада у билансу *авал дужници* долазе у Активу а *рачун авала* у Пасиву или само *салдо рачуна авала* у Пасиву.

10. *Фонд за подпомагање и пенсију.* Установе чији управници имају у виду стање чиновника и радника, образују *Фонд за подпомагање чиновника и радника* из кога се подпомажу у случају болести и друге невоље. Исто тако може и фонд за пенсију да се оснује. Капитал нагомилан у томе циљу, сачињује друштвен дуг и долази у Пасиву.

11. *Штедионице.* — Многе фабрике установљавају штедионице и тим начином уче раднике на штедњу, дајући му уз то известан проценат интереса на заштеђен новац, и примајући врло мале суме на уложну књижицу. И ова сума уштеђеног новца долази у Пасиву.

VII Како се биланс испитује

Наш је задатак био до сад да изнесемо како се гради биланс и како га треба разумети, јер као што смо видели, оби-

чан биланс није довољно јасан. Осим јасноће биланс треба да је и истинит а то ће се постићи на тај начин ако се у попису предметима даје права вредност. На супрот правом билансу стоји лажан или замршен биланс. Пропадање многих друштава треба да је поучан пример свима управним и надзорним одборима. Њихова је дужност да при испитивању биланса што је могуће више обрате пажњу и знање и да поступају као часни трговци, а акционарима који се у тој ствари ништа не могу мешати, остаје једино да верују у стање које им је билансом поднето.

Као контрола у тачности биланса могло би послужити још и ово:

1. Са десне се стране биланса издвоји прво капитал у акцијама и резервни фонд. Ако још који резервни фонд постоји знак је да друштво води добро рачуна о своме раду, и овај се издваја исто тако.

2. Пасиву поделимо на дуговање по хипотеци и *дуговање са другим роком одказа*, за тим издвајамо *летеће дуговање* (са кратким роком, међу последње спадају потраживања наших лифџераната, банака и наши менични акцепти). Потраживање банака је мање опасно него потраживање лифџераната, пошто банке не одказују тако лако дуг и врло су пажљиве при давању самога кредита.

3. Активу издвојимо:

а) на капитал који није изложен промету и служи у производњи као помоћно средство. Ту је: машинерија, алати, посуђе, возарија и т. д.

б) покретни капитал (као: готовина, менице, потраживања од муштерија, стовариште робе, сировина, потраживање по ломбардима ит.д.). Ова се имовина може лако отуђити, и једно уређење ове, са летећим дугом показује дал' је стање на здравом основу или не.

4. *Најзад испитујмо одписе*. Богати одписи који у добрим годинама често прелазе и преко границе која је статутима одређена, доприносе стално бољитак друштвеном капиталу. По некад бива да су неке ствари и сувише одписане н. пр. машинерија да се до 1. дин. одпише и тако у активу ставља вредност машинерије, али то је скроз погрешно, пошто се у том случају актива у много мањој вредности узима него што је у ствари.

Као главни услов за курс и доброту акције, јесте разуме се сума добити — дивиденда. Осим до сад напоменутог има још једна ствар која не долази на билансу а од врло великог је значаја за друштвени развитак; то је извештај управног одбора о току друштвеног посла. Овај је извештај обично и кад су најбољи послови, мало нацифран. С тога треба обратити пажњу не само на ток посла, већ и на цене сировина, фабриката, надница,

угља, политичке и царинске прилике и у опште на све околности, које могу утицати на наше предузеће.

Не треба заборавити да нам биланс само моментално представља друштвено стање т. ј. на дан закључка и да се сваког дана може све променити. А не треба се ни плашити кад неке године добијемо мању дивиденду него прошле, само разуме се да се то не појављује једно за другим сваке године што би било опасно и значило би да друштво пропада. У том случају је најбоље, хартије таквог друштва продати. Ко хоће да му новац лежи на сигурно место тако, да може мирно спавати, тај нека купи државне хартије, које доносе мањи а по некад и добар интерес и тиме је осигурао себи доходак у будућности, док многи опет у почетку пуне своје кесе добрим дивидендама а доцније изгубе и један део свога капитала. У опште, тешко је дати савета о тој ствари; јер и да се човек разуме у билансу, ипак није заштићен од губитка пошто и највећи и најискуснији банкарски по који пут чупају косу гледајући како им се капитал губи.

VIII Изналажење добити и штете на крају сваког месеца

Главни је задатак билансу да *изнађемо добитак*. Да ли ћемо то чинити само једном годишње? Да ли је могуће и преко године по који пут да изведемо право стање?

Ако прегледамо ток посла у опште, добивене налоге, суме послате у току месеца, цене сировини и др. награде и т. д. све нам то укупно даје слику друштвеног стања, али никакав извод у цифрама о успеху што би добили да једног дана у години или сваког месеца из целокупног стања извучемо једну цифру из које бисмо могли видети наш успех у раду. Овај проблем је према нашем примеру представљен на шеми III.

Према томе све се оснива на правилном распореду рачуна, на што врло мало њих полажу. На шеми III имамо поделу рачуна у три групе. Прва се група састоји из рачуна на којима се не показује у току године *никако добит и штета*. Друга група рачуна даје *променљив успех* тако да се при попису показује поред стварног стања још добит и штета. У трећој су групи рачуни који у попис никако и не улазе, јер немају стварност своју већ само представљају добит или губитак.

Прва група према трећој групи стоји са свим у супротности и према томе на основу треће групе и биланс се закључује.

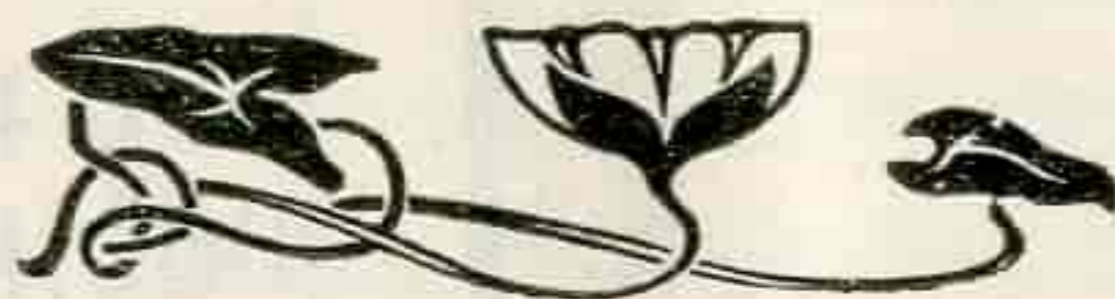
Рачуни друге и треће групе, управо рачуни који показују успех, заузимају други део у салдо билансу, а црно окружена салда су за успех меродавна, из њихове суме добијамо успех у добит и штети (види на шеми III доле обрачунавање).

Овако добивеној суми додамо још вредност инвентара, који смо пописом нашли (а може и по оцени да се стави, само што то није тачно) и на тај начин добивамо *укупну добит* у којој није одпис узет у обзир и још нам треба да одузмемо одпис а то је за 6 месеци. Ако н. пр. одпис износи 108.000.— дин. то чини на месец 9000.— дин. а за полгође 54.000.— дин. У нашем примеру знамо колики је одпис и тако од укупне добити одпадају 53.430.— дин. Добивеној суми додајмо добит и од прошле године, јер у колико се сећамо ми смо један део добити од прошле године заштедили и пренели за ову годину а то су дин. 10.000. — и на тај начин долазимо до подпуног прегледа о нашем успеху у раду.

Дакле какав прост начин, *укупној добити додати још инвентар*.

Многи ће помислити, па инвентарење стало би нас много, али без инвентара немогуће је пронаћи добит и штету. Опет код већина фабрика и друштава воде се тачно књиге и из ових се може бар приближно инвентар саставити, које је боље него никакo. Код пивара, дрвара и др. може се за врло кратко време без пописа; од прилике оценити вредност инвентара.

53 430 К Р А Ј

ШЕМА I

Преглед промета на дан 31 Децембра 1902

Главни Биланс

РАЧУНИ	ЗБИРНИ БИЛАНС		САЛДОВИЛАНС		ИНВЕНТАР		ДОБИТ И ШТЕТА	
	Дугује	Потражује	Дугује	Потражује	Активна	Пасива	Дугује (Губитак)	Потраж. (Добит)
Капитал у акцијама		2.000.000		2 000.000		2.000.000		
Непокретност	2.960.000		2.960.000		2.260.000			
Машинерија	262.000	1.000	261.000		261.000			
Покретност	55.000	500	55.000		55.000			
Бурад	100.000		100.000		100.000			
Возарија	30.500	500	30.000		30.000			
Благајна (Каса)	854.000	850.000	4.000		4.000			
Банке	10.000	110.000		100 000		100.000		
Дебитори	850.000	720.000	130.000		130.000			
Кредитори	450.000	540.000		90 000		90.000		
Капитал кредитора	20.000	2.020.000		2.000.000		2.000.000		
„ „ дебитора	1.109.000	30.000	1 079.000		1.079.000			
Резервни фонд		120.000		120.000		120.000		
Одписи		264.000		264.000		317.000	53 430	
Дубиоза	1.000	16.000		15.000		15.000		
Пренос добити		10.000		10.000				10.000
Пиво и според. произв.	130.000	660.000		530.000	120.000			650.000
Сировина	260.000	6.000	254.000		50.000		204 000	
Помоћне материје	30.870	870	30.000		6 000		24.000	
Одржавање саобр. пруге	15.000	200	14.800		2.500		12.300	
Одбитак	22.000	1.000	21.000				21.000	
Трошкови	25.800	200	25.600				25 600	
Реперације	9.060	60	9.000				9.000	
Порез	90.000		90.000				90.000	
Водовод	2.000		2.000				2.000	
Интерес и провизија	43.000	21.000	22.000				22.000	
Станарина и аренда	2.600	36.000			33.400			33 400
Плате и награде	76.000	1.000	75.000				75.000	
Чиста добит						155.070	155.070	
	7.408.330	7.408.330	5.162.400	5.162.400	4.797.500	4.797.500	693.400	693.400

а) *Изналажење добити из Инвентара:*

Активна износи	Дин. 4.797.500
Пасива износи	„ 2.522.430
Чиста имовина	Дин. 2.275.070

Од овога одузмимо Уложених:

У капиталу у акцијама	Дин. 2.000.000
У резервни фонд	„ 120.000
Остаје чиста добит	Дин. 155.070

б) *Изналажење добити из „Добит и Штете“:*

Бруто добитак износи 30 Јуна 1904.	Дин. 683.400.—
мањи губитак	„ 538.330.—
Добитак на дан 30 Јуна 1904	Дин. 145.070.—
Овоме додамо пренесену добит од прошле године	„ 10.000.—
Чиста добит	155.070.—

ШЕМА III

Тражење добит и штете из салдо биланса

РАЧУНИ	ЗБИРНИ БИЛАНС		САЛДО БИЛАНС		
	Дугује	Потражује	Дугује	Потражује	
Чисто стварна стања	Капитал у акцијама	2.000.000		2.000.000	
	Непокретност	2.960.000		2.960.000	
	Машинерија	262.000	1.000	261.000	
	Покретност	55.500	500	55.000	
	Бурад	100.000		100.000	
	Возарија	30.500	500	30.000	
	Каса	854.000	850.000	4.000	
	Банке	10.000	110.000		100.000
	Муштерије (дужници)	850.000	720.000	130.000	
	Лиферанти	450.000	540.000		90.000
	Капитал кредитора	20.000	2.020.000		2.000.000
	„ „ дебитора	1.109.000	30.000	1.079.000	
	Резервни фонд		120.000		120.000
	Дубиоза	1.000	16.000		15.000
	Одпис		264.000		264.000
Пренос добити		10.000		10.000	
			4.619.000	4.599.000	
Мешовито стање	Пиво и спор. произв.	130.000	660.000	530.000	
	Сировина	260.000	6.000	254.000	
	Помоћне материје	30.870	870	30.000	
	Одрж саобраћ. пруге	15.000	200	14.800	
Добит и штета	Одбитци	22.000	1.000	21.000	
	Трошкови	25.800	200	25.600	
	Реперације	9.060	60	9.000	
	Порез	90.000		90.000	
	Водовод	2.000		2.000	
	Интерес и провизија	43.000	21.000	22.000	
	Станарина и аренда	2.600	36.000		33.400
Плате и награде.	76.000	1.000	75.000		
	543.400	563.400			
	7.408.330	7.408.330	5.162.400	5.162.400	

Из црно ограђеног квадрата добијамо Дугује 543.400.—

Потражује 563.400.—

Као добит потражује Дин. 20.000.—

ОвOME додамо стање инвентара:

Пиво и споредни производи	Дин. 120.000.—
Сировина	„ 50.000.—
Помоћни материјал	„ 6.000.—
Сено, јечам и т. д.	„ 2.500.—
	Дин. 178.500.—

Дин. 198.500

Одпис за 6 месеци

53.430

Укупна добит за 6 месеци

Дин. 145.070.—

Пренос добити од прошле године

10.000.—

Добит на дан закључка

Дин. 155.070.—

ШЕМА II

Биланс

на дан 31. Јуна 1904 год.

	Динара			Динара	
	I	II		I	II
I Актива:					
Непокретност	2.960.000		Потраживање од Банака	100.000	
Машинерија	261.000		Кредитори	90.000	
Покретност	55.000		Хипотека и др дуговања	2.000.000	
Бурад	100.000		Дубиоза	15.000	
Возарија	30.000		Одписи до 31 XII 1903	264.000	
Каса	4.000		„ 31 VI 1904	53.430	317.430
Дужници	130.000				2.522.430
Капитал дебитора	1.079.000		III Уложено:		
Пиво, слад, јеч. угаљ итд.	178.500		Капитал у акц.	2.000.000	
			Резервни фонд.	120.000	2.120.000
			IV Добит:		
			Пренос доб. од 1903.	10.000	
			Добит до 30 VI 1904	145.070	155.070
	4.797.500				4.797.500

Добит и Штета

31. Јуна 1904. год.

Губитак		Добит	
Потрошена сировина	204.000	Пренос добити од 1903 год.	10.000
„ „ помоћна средства	24.000	Добит од пива и споредних производа	650.000
Одржавање саобраћ. пруге	12.300	Добит на кирији и аренда.	38.400
Одпатци	21.000		
Трошкови	25.600		
Реперација	9.000		
Порез	90.000		
Водовод	2.000		
Интерес и провизија	22.000		
Плате и награде.	75.000		
Одписи			
На непокретност	29.600		
„ машинерији	13.050		
„ покретност	2.780		
„ бурад	5.000		
„ возарију	3.000	53.430	
Чиста добит	155.070		
		693.400	693.400

Ш Е М А II

Биланс

на дан 31. Јуна 1904 год.

Долара Д.	И Назив	Долара Д.
2.200.000	Потраживање од Банке	100.000
251.000	Кредитори	90.000
25.000	Ханотекс и др. зуповање	2.000.000
113.000	Државна	17.000
30.000	Одмаци и др. 1903 год.	2.174.000
1.000	1904 год.	31.430
100.000		2.223.430
1.074.000	III Улагачи	
178.000	Капитал у акц. 1903 год.	
	Резервни фонд	2.120.000
	IV Добит	
	Пренос добити од 1903 год.	
	Добит од VI год.	155.070
1.797.500		1.797.500

Добит и Штета

31. Јуна 1904 год.

	Добит	
204.000	Пренос добити од 1903 год.	10.000
24.000	Добит од лиза и споредних проваљова	650.000
12.000	Добит на кирiji и проваљ.	38.400
21.000		
35.000		
9.000		
30.000		
2.000		
22.000		
13.000		

LIBRARY
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
1955